

Lau E Kapunu Ae
Pita
Pa'e
Kana Turunglomatana

Pita ke pa'e lau laekia ta ra lopatokonakana reke momo nga ina re kalaoka, ba papatu nge ri keke kanimaimaia maenangme kurumea loangakurume ngareangana kae Karais. Minmina na Pita ke pa'e lau laekia ta pangaging-ginge lopatokona ae ri te Karais. Ba i ke palokalipaga rea ka pangamologa e pe e te Karais ore role roma, Karais ke mate na ke sigipaga muni nga mateng. Ba i ke patokala ta i nge galiu muni. Minmina na ragau ra loreapatokona te i nga loreapatokona ta patongkala laeala ae i, ba ngeke momalle galiungana.

I ke role kerea ta ri sana nga loreapalilli nga ine ngeke kanimaia maenangme. Sana nga loreapalilli kurumea, oru nginngina keke umma ta leleng nge ri ta avange lopatokona ae ri ta baina lopatokona laeala nge gingging. Ke palokalipaga rea roma, Iesus ke sane kuma ka bainga te soali, ava ragau ke pamiralalia. Bae Pita ke role kerea roma, ri ngeke umma ta pangakosining ka baingarea reke pepe nga ragau reke momo ngapotu nga Nutu kelang-patalingana ragureame. Ba ngeke ule ri muni nge Nutu kamana, na i nge kelapatantali te ri ta nge lele nga kae laeala ina ri la loanga ta momong kala nge i nga mallena nga tava.

¹ Ka iau ae Pita a iau a aposel te orae Iesus Karais kannu.

Iau ka papa'e lau laekia te miau ra ragau rae Nutu toro rea. Ka papa'e te miau raka momo ma ragasila mana nga mogalo laekia e ngape ngallo nga porovinsme reke pato

rea kae Pontus, bae Galesia, bae Kaparosia, bae Esia, bae Bitinia. ² Ka papa'e te miao ra ragau rae Nutu a i a Tamara toro rea kurumea lonangana ba lonamatanangana ka orume kinung pala ta ri lelung. I ke kuma minmina kae Kannuna kumangngana ine toro miao ba ke bai ka miao ta miao ra ragau reke tupu nga raguna. I ke toro miao ta baina miao ngaka longo te Iesus Karais, ba i nge palellepa miao ka totona.

Iau ka kavkave Nutu ta i nge tunge lopengana ba momongpengana ae i te miao raumana.

Mauling E Pe Raumana A Ita Ka Momalla Te

³ Ita ngaka kalapage Nutu a i a Iesus Karais A Avolaukita Nutu ae i ba ka i ae Tamana. Nutu lonana ae i ke bollau raumana, minmina na i ke tunge mauling a pau te ita ine pasigipage Iesus Karais nga mateng. Ke tunge mauling a pau te ita ta baina ita ngaka momalla ta oru reke momo passavele ra ita la kelanga rea ngarume. ⁴ Ba i ke tunge mauling a pau te ita ta baina ita ngaka rave kavingtulu ra i patokala ta i tunga rea ta goe rae i ngarume. Ba kavingtulu nginngina ke sane ke la lavusangng, ba ke sane la soaling, ba ke sane la saningrea. Ka ri ra kavingtulu onrae Nutu momalla ta tunga rea te miao ngallo nga mallena nga tava ngarume. ⁵ Ke momalla ta tunga rea te miao ra ragau ra gingginga e bollau ae Nutu lengetotokala rea. Ke lengetotokala miao kurumea lopatokona ae miao te i. Ba i ke la kumangng minmina ta nge lele nga inae Nutu la ronga ka kumangngana e nga ravunglelunge ragau. Ka i a kumangng e momo tapu ta i pangapotange nga kae a ronga. ⁶ Ba kurumea ollaeala mana, na miao ka lomiausereang raumana. Ava ka kaomanna, sonrau na avang matantana keke umma ta lelung nge miao ta pangamiralali miao ka panna isunte. ⁷ Avang nginngina keke lele ta avange lopatokona ae miao

ta pangakosining roma, ka kaomannmannangana kia, o ke sa. Avang nginngina ka tongarea kena ma sia eke amve gol kia. Gol ke sane momo passavele, ava keke amve ka sia ta pangalellepa'e. Ba lopatokona ae miau ka i a oru e pe raumana nga gol. Ba ngarume, nga ina sia nge ave lopatokona ae miau tapu ba nge pakosining roma, ka ora kaomannmannangana kia, nae Nutu ke la kalangapaga miau. Ba ke la tungnge gia reke bollalau ba alangpaga te miau nga kae laeala ine la pangapotange Iesus Karais ngarume. ⁸ Miau ka sana ka kele Karais tale, ava kaka materaumane. Ba ka sana ka kelkele gialgiala, ava ka lomiauapatokona te i. Minmina na lomarapaga ae miau ke bollau raumana. Ka i a lomarapaga ora ragau pangamologa ngareame ka ruvireasa ta turunge. ⁹ Miau ka lomiumarapaga minmina kurumea, miau ka lomiauapatokona te Karais, minmina nae Nutu ke ravulele miau.

¹⁰ Ba pala, na ragau reke toe Nutu kaona onreke ro-
role ta lopengana laekia ae Nutu a i bai ta tungamane
te miau keke sissilimasi kaligi ta loreamatana ka Nutu
kumangngana laeala e nga ravunglelenge ragau. ¹¹ Ka
kae nginngina, nae Karais Kannuna ore momo ngallo
nga ragau nginngina reke toe Nutu kaona ke umma ta
pangapanau rea ka miralalime ba gia bolinglaungana rae
Karais la ravungu rea nga kae re ngarume nge ri. Minmina
na ri keke amva ta kelanga roma, oru nginngina keke
la leleng mannangana mina ngaetai. ¹² Nae Nutu ke
pakosining te ri roma, ri ke sane ke umma ta tonge Nutu
kaona ta kalaunga rea muni. Ke sa. Keke umma minmina
ta kalaunga miau raka momo sonrau. Keke umma ta tonge
Nutu kaona ta oru kokorai ra ragau reke pulimalaglaga
pangamologa e pe e te Karais te miau sonrau ke role tao
ka gingging orae Kannu E Tupu a Nutu ba'e nga mallena

nga tava. Ka ri ra oru rae anggelome ke matea raumana ta loreamatana ki bole.

¹³ Minmina na miao ngaka kalitupu miao ta kumangng ka bainga reke pepe. Ngaka kaumasia miramiaume. Ba sana ngaka momalla ta ravunge oru re nga mogalo laekia e ngape. Ke sa. Ngaka momalla ta lopengana a Nutu tungtungumane a i la atung kia te miao ka kae laeala ngarume ine la pangapotange Iesus Karais. ¹⁴ Pala, na ka miao ra ragau ra sana loreamatana kae Nutu, ba ragau reke lolakurumea loreamatengana reke sosoali. Ava sonrau na ka miao ra goe rae Nutu onreke longlongo te i. Minmina na sana ngaka loakurumea baingamiau nginngina re pala. ¹⁵ Ke sa. Nutu e kiu miao ke tupu. Minmina na nga miao ra ragau reke tupu nga baingame kinung ra miao ka kumkuma ki bole. ¹⁶ Miao ngaka kuma minmina kurumea, pangamologa ae Nutu kanna eke pa'e pala ke role roma, “Nga miao ra ra tupukana ta iau ka tupu.”

¹⁷ Na ka ina miao ka kavkava te Nutu, na miao kaka patpatoe kae Tamamiau. Bae Nutu a miao ka patpatoe ka Tamamiau ka i a akalingnanakana e sane pulia agau te ngailu nga tetoto ave kalinane ragau ka kalingnana a i kena mana kurumea kenakena kumangng a kanna. Minmina na miao ngaka matautauae ba ngaka ella masi ta taongamiaume nga ina miao ngaka mommo ma ragasila nga mogalo laekia e ngape. ¹⁸ Ngaka kuma minmina kurumea, miao ka lomiamatana roma, ka inae Nutu kolilele miao nga momong a sana puna ora miao ka rave nga sisiukamiau memena, na i ke sane kuma ka kumangng laeala ka oru re sane ke momo passavele basema siliva o gol. ¹⁹ Ke sa. I ke kolilele miao kae Karais totona a kunna bollau raumana. Ka tongana kena ma sipsip goekia eke balia beke tunge ma tunga te Nutu. Ba sipsip goekia

laeala ka sana bisona te ba ka sana otte e soali momo nge i. ²⁰ Nutu ke tore Karais pala nga mogalo laekia e ngape lelengana, ava ke papote ka kae ra ronga re sonrau ta baina i nge ravulele miao. ²¹ Ba nge Karais mana na miao ka lomiauapatokona te Nutu ore pasigipage nga mateng ba ke tunge gia e bollau te i. Minmina na miao ka lomiauapatokona te Nutu ba kaka momalla ta kavingtulu ra i la tunga rea te miao ngarume.

²² Ba sonrau na miao kaka pallelepa miao ka longami-aungana ta pangamologa e te Karais ora kaomannmannangana kia. Kaka kuma minmina ta baina miao ngaka materaumane ra lopatokonakana pattoto ka mateng ora kaomannmannangana kia. Minmina na miao ngaka palimateraumana miao ka lomiauume mannangana. ²³ Ngaka kuma minmina kurumea, mauling a pau a miao ka rave nge Nutu ka sana puna nga oru e matmate. Ke sa. Mauling a pau a miao ka rave ka puna nga oru e momomauli passavele. Ka i a pangamologa ae Nutu kannna e mauli be sane rongrongo. ²⁴ Iau ka role minmina kurumea, pangamologa eke pa'e pala ke role roma,

“Ragau kinung ka tongarea kena ma pailli,
 ba kavingtulungareame kinung ka tongarea kena
 ma paillime lugurea onreke umma ta leleng nga
 mogalo;

Paillime keke la mananing, ba lugureame keke la
 pupunga,

²⁵ ava pangamologa ae Avolau kannna ke la momong
 passavele.”

Bae iau ae Pita ka la roleng kamiau roma, pangamologa laeala e momo passavele ka i a pangamologa laeala mana a ri ke pulimalage te miao.

2

¹ Minmina na miao ngaka pulivalakale baingame kinung re nga baingasoalinge ragau pattoto. Ba ngaka pulivalakale baingame kinung re nga goange ragau pattoto, ba bainga re nga patugungtao, ba bainga re nga kelangalele, ba baingame kinung re nga rolengsoali ka ragau pattoto. ² Ngaka pulivalakale bainga matana ngingina kinung, na ngaka matea raumana ta kaninge pangamologa ae Nutu kanna a kaomannmannangana kia ora kana ka gingginga ta pangakaninge kannumiaume. Nga tongamiau kena ma goe ra nareamemena ke toapisigi rea pau onreke matea raumana ta pasiunga rea ka siu mena. Ngaka kuma minmina ta baina miao ngaka umma ta lelung bollau masi ta nge lele nga kae laeala inae Nutu la ronga ka kumangngana e nga ravunglelele miao. ³ Ngaka kuma minmina kurumea, sonrau na miao kaka kanimaiia Avolau lonana ae i tapu.

Lollo E Momomauli Passavele Ba Ragau Rae Nutu Toro Rea

⁴ Miao ngaka atu te Avolau a tongana kena ma lollo e momomauli passavele. Ka i a lollo a ragau ke tangulelea avae Nutu ke tore, ba lollo ora kunna e bollau raumana nga raguna. ⁵ Ba miao ka tongamiau kena ma lollo reke momo passavele bole. Ka tongamiau kena ma lollo rae Nutu kumkuma ka bale ae Kannu E Tupu ki. Ka i a bale orae miao ra piris rae Nutu reke tupu ta miao kumangng ka kumangng a kanmiao ngia. Ka i a kumangng e nga tungnge tungame te Nutu ka Kannu E Tupu ginggingngana. Ba tunga nginngina ka ri ra tunga rae Nutu lonasereng ki kurumea tungamiaungana ki ngallo nge Iesus Karais. ⁶ Iau ka role minmina kurumea, pangamologa rae Nutu kanna eke pa rea pala nga Lau Ae Nutu Kanna keke role roma, “Ngaka kele. Iau ka ule lollo te ngae Saion.

Ka i a lollo a iau tore ora kunna bollau raumana nga ragugu. Ka i a lollo e nga maisingginging ka bale. Ba agau a lonapatokona te i sane la ravunge balenga.”

⁷ Ba iau ae Pita ka la roleng kamiau roma, lollo laeala ka i a lollo a kunna bollau raumana te miau ra lomiau-patokona te i. Ava nga ragau ra sana loreapatokona te i, pangamologa eke pa rea pala keke rolea pangamologa re te ri roma,

“Lollo ama ra popongpita ke tangulelea
ke lele i a lollo kena a kana ka gingginga ma maisi e
maisingginging ka bale,”

⁸ Ba pangamologa tetoto ke role bole roma,

“Ka i a lollo ore bavai ka ragau ta ri tagange kaerea,
ba lollo puna ore bavai kerea ta ri sanangkalange.”

Ba iau ae Pita ka la roleng kamiau roma, ragau keke tage kaerea nga lollo laeala kurumea, ri ka sana omorea ta longa ta pangamologa e te Karais ora ragau ke pulimalage te ri. Bae Nutu ke puli rea ta ri nga omoreasa ta longa ta pangamologa laeala bole.

⁹ Ava nge miau, ka miau ra ragau rae Nutu toro rea. Ka miau ra piris onreke kumkuma ka kumangng ae Avolau a i a kelangpatali kannu, ba ragau reke tupu. Ka miau ra ragau ra i savu rea ta ri ra ragau rae i muni ta baina miau ngaka pulimalage pangamologa re nga kalangapagange bainga rae Nutu e kiumalaga miau nga osuguna be ravulu miau lakallo ta olamana ae i a i a kalinglo. ¹⁰ Pala na ka sana miau ra ragau rae Nutu, ava sonrau na ka miau ra ragau rae i manngana. Ba pala na miau ka sana ka rave lonana ae i, ava sonrau na kaka rave lonana ae i.

¹¹ Miau ra kolangau memena ra iau materaumana miau, ka miau ra ragasila mana nga mogalo laekia e ngape. Ba mogalo laekia e ngape ka sana i a maga ae miau manngana. Minmina na ka la roleng gingging kamiau ta sana

ngaka taokurumea miramiaume loreamatengana reke sosoali. Sana ngaka loakurumea lomatengana nginngina reke sosoali onreke balvali kala nga kannumiaume. ¹² Ba nga ina miao nga mommo ngaliua nga ra osugunakana na ngaka tataokurumea bainga reke pepe raumana. Ka kaomanna, ri keke patpato miao ka ragau ra baingareame ke soali, ava miao ngaka kumkuma ka bainga reke pepe ta baina ri ngeke kela rea na ngeke kalapage Nutu nga ine la atung nga kae a ronga.

Bainga E Nga Longa Ta Kelangpatalime Ba Ragau Ravollalau

¹³ Miao ngaka ulopisigi miao muni ngape nga ragau kinung onreke puli rea ta kelangpatali te miao kurumea, ka i a bainga ae Avolau matea. Ngaka kuma minmina ngaroma nga i a kelangpatali a i e kapunu nga mogalo laekia a ngape, ¹⁴ o ngaroma nga ri ra ragau re kapunu onra kelangpatali laeala ba rea ta tungnge alang e soali ta reke bavaia bainga reke sosoali ba alangpaga ta reke bavaia bainga reke pepe. ¹⁵ Ngaka ulopisigi miao muni ngape nga ragau matana nginngina kurumea, Nutu ke matea ta miao kumangng ka bainga reke pepe ta baina miao ngaka parule pangamologa rae ragau ra sana loreamatana kae Nutu onreke rorole ta oru ra ri sana loreamatana ki. ¹⁶ Miao ngaka momo basema ragau reke kapatali tapu nga oru reke kelapatali te ri pala. Ava sana ngaka kele kangapatali laeala ma i a pamau ta gasingpitange bainga reke sosoali. Ke sa. Ngaka momo basema ra kumangngatulu rae Nutu kannu. ¹⁷ Ngaka alapage ragau kinung ravollalau. Ngaka materaumane kolingamiau memena kinung ngallo nge Karais. Ngaka matautaue Nutu. Ngaka alapage kelangpatali e kapunu nga mogalo laekia e ngape.

¹⁸ Miao ra kumangngatulu nga ragau pattoto kanrea ngaka ulopisigi miao muni ngape nga ravollalaukamiau

memena ba ngaka longlongo te ri. Ava sana ngaka kuma minmina ta ravollalau nginngina reke pepe beke pamologa masi te miau mana. Ke sa. Ngaka kuma minmina ta ne nge sane ke pepe kamiau bole. ¹⁹ Ngaka kuma minmina kurumea, agau e tolea maenang ra ragau ke tungu rea mana te i ta baina i nge loakurumea Nutu lonangana, agau laeala ke kuma ka bainga e pe raumana nge Nutu raguna. ²⁰ Iau ka role minmina kurumea, ngaroma ngeke bali one nga ina one ngo kuma ka bainga te e soali ba ngo tolomane miralali laeala, na one ko kuma ka bainga a taru e pe? Ava ngaroma ngo kanimaia miralali nga ina one ngo kuma ka bainga e pe ba ngo tolomane miralali laeala, na bainga laeala ke pe raumana nge Nutu raguna. ²¹ Ngaka kuma minmina kurumea, Nutu ke kiu miau ta kumangng ka ollaeala mana. Iau ka role minmina kurumea, Karais ke rave miralali te miau ta pangakosining ka baingana te miau ta baina miau ngaka taokurumea bainga ra i kuma ki.

²² “Ke sane kuma ka bainga te e soali,

ba ke sane ke kalipa ka goanga te nga kaona bole.”

²³ Ka ineke rorolebainga kia, na i ke sane ale roleng-baingame te ri. Ka ineke pamiralalalia, na ke sane to karea. Ke sa. Ke umma ta ulonge i muni nge Nutu a i a akalingnanakana e tupu kamana. ²⁴ Ba i muni ke rave baingara reke sosoali alangarea nga mirana ka ineke katupite nga bega. Ke kuma minmina ta baina ita ngaka momomauli ta kumangng ka bainga reke tupu nge Nutu raguna kurumea matengpatali ngarangana nga baingara e nga kumangng ka bainga reke sosoali nge Nutu raguna. Nutu ke pape miau ka Karais mirana koranganame. ²⁵ I ke pape miau kurumea, pala na miau ka tongamiau kena ma sipsip reke taoptaopa palimule, ava sonrau na miau

kaka galiu ta Kelangpatali e ellapatantali te miau ma agau e ellapatantali ta sipsipme.

3

Potong Panu Rae Pita Tungu Rea Ta Rapanung Nareapengana Memena Ba Ravale Nareatale Memena

¹ Ba miau ra rapanung nareapengana memena nga tongamiau kena ma ragau nginngina ra kumangngatulu reke ulopisigia ri muni ngape nga ravollalaukerea memena, na ngaka ulopisigi miau muni ngape nga nemi-autale memena. Ngaka kuma minmina ta baina, ngaroma palu nge ri sane nge longlongo ta pangamologa ae Nutu kanna, na nareapengana memena baingarea reke pepe ngeke utu rea ta ri nga loreapatokona bole. Ba ollaeala sane la loangakurumea longareangana ka nareapengana memena pangamologangarea ava, ² ke la loangakurumea kelangareangana ka baingamiau reke lelle ba baingamiau e nga ulongpisigi miau muni. ³ Ba miau ra bale, kavingtulu ae miau sana nga i a oru ra miau ka kavitule miramiau ina re ngapotu ki mana basema: gilimiaume aka mani rea, ba gol iname aka kavitulu miau ki, ba lungapaga aka lupaga rea. ⁴ Ke sa. Kavingtulu ae miau nga i a agau e ngallo nga lomiaeume ora ragau matarea kanname ke sane ke kelkele. Nga i a kavingtulu e sane rongrong orae bainga e nga malong ba siamarusungana a i a oru e pe raumana nge Nutu raguna. ⁵ Ngaka matea kavingtulu matana laeala kurumea, ravale reke tupu reke momo pala onreke momokale oru rae Nutu patokala ta i kumangng ki nge ri keke kavitule ri muni minmina. Ba keke ulopisigsigi rea muni nga nareatale memena ragureame. ⁶ Minmina nae Sera ke longo te Abaram ba ke patoe ka avolaukia. Ba ngaroma miau ngaka loakurumea bainga reke tupu ba sana ngaka mataue otte, na ka la miau rae Sera tuna piau.

⁷ Minmina mana na miao ra ravale nareatale memena ngaka momo kala nga namiaupengana memena ka lomi-aumatanangana roma, ka ri ra bale ba ginggingngarea ka sana tongarea kena me miao. Ba ngaka tungtunge alangpaga te ri kurumea, miao keke kinung ka miao ra ragau onreke la ravunge mauling a Nutu patokala ta i tungamane ta goe rae i ngarume. Ngaka kuma minmina ta baina otte sane nge lengkale kavang rae miao.

Ita Kaka La Kaningmainge Maenangme Kurumea Kuninggarangana Ka Bainga Reke Pepe

⁸ Ba iau ka bai ta ronga ka pangamologa nginngina ra kanau minakai roma, miao ngaka umma ta momong kinung ka lovaingana kena mana. Ba ngaka palitololea maenang rae miao, ba ngaka umma ta matengraumanange kolingamiau memena ngallo nge Karais. Ba ngaka umma ta palingpangakosining ka lonana te miao, ba ngaka ulopisigsigi miao muni. ⁹ Ba nga ina ragau ngeke kuma ka bainga reke sosoali te miao, na sana ngaka alagaliu rea ka bainga reke sosoali. Ba nga ina ri ngeke rolebainga kamiau, na sana ngaka alagaliu rea ka rolengbaingame. Ke sa. Ngaka alagaliu rea minakai roma, ngaka ballage Nutu ta i tungnge kavinggtulu te ri. Ngaka kuma minmina kurumea, ka inae Nutu kiu miao, na i ke kiu miao ta baina miao ngaka rave kavinggtulu a i patokala ta tungnge ta goe rae i ngarume. ¹⁰ Iau ka role minmina kurumea, keke pa'e pangamologa pala reke role roma,

“Agau e bai ta matengraumanange mauling ba kelange kae reke pepe
nge ella masi ta baina tengtengkia sane nge rolea pangamologa reke sosoali,
ba kaona sane nge rolea pangamologa ra goanga.

¹¹ Ba i nge bali ka gina ta bainga reke sosoali na nge kuma ka bainga reke pepe.

I nge sissilia pamau ta i momong masi kala nga ragau pattoto ba nge kuma kaligi ta momong minmina.

¹² Nge kuma minmina kurumea, Avolau ke ellapatantali ta ragau ra baingareame ke tupu nga raguna, ba ke longkalkale kavang ngae ri.

Avae Avolau ke sanangkalkale ragau reke bavaia bainga reke sosoali.”

¹³ Ba iau ae Pita nga ballaga miau roma, ngaroma miau ngaka matea raumana ta kumangng ka bainga reke pepe, na tai mannangana ke la baingasoali miau? ¹⁴ Ava ngaroma miau ngaka kuma minmina ba ragau ngeke tunge maenangme te miau kurumea kumangng ngamiaungana ka bainga reke tupu nge Nutu raguna, na ka miau ra ragau ra Nutu kavitulua rea. “Ba sana ngaka mataue reke bai ta baingasoali miau pangamologangarea, ba sana nga lomiau pupu.” ¹⁵ Ke sa. Ngaka tore Karais ta i a Avolau kamiau ngallo nge miau. Ba nga kaeme kinung na ngaka kalitupe pangamologa ta baina nga ina ragau ngeke ballaga miau roma, “Ke meimia na miau kaka momalla ta Nutu kalaunga miau?” na nga kanmiau pangamologa ta alangmasinge balinglaga laeala a kanrea. Ava nga ina miau nga kumkuma minmina, na ngaka ulopisigi miau muni ba ngaka pakosining ka mataunga ngamiaungana kae Nutu. ¹⁶ Ba ngaka lolakurumea bainga rae Nutu mate rea ta miau kumangng ki. Ngaka kumkuma minmina ta baina ragau reke rorolesoali ka bainga reke pepe ra miau ka kumkuma ki ngallo nge Karais nga balenglengerea kurumea pangamologa nginngina reke sosoali ra ri ke role rea. ¹⁷ Iau ka role minmina kurumea, ngaroma Nutu nga lonangana ta miau ngaka kanimaia miralali kurumea kumangng ngamiaungana ka bainga reke pepe, na ollaeala ke pe raumana nga kaningmai ngamiaungana ka miralali kurumea kumangng ngamiaungana ka bainga

reke sosoali. ¹⁸ Iau ka role minmina kurumea, Karais bole ka i a agau a baingana tupu ava i ke rave ra baingareame ke sane tupu mallerea ine mate pa kena ta osungrurunge baingarea reke sosoali. Ke kuma minmina ta baina i nge atu kita te Nutu. Keke sapune mirana, avae ke mauli muni kae Kannu Ae Tupu ginggingngana. ¹⁹ Minmina na i ke loa ta pulingmalagange pangamologa ta kannu reke mommo nga pulangkala sonrau. ²⁰ Kannu nginngina ka ri ra kannu reke longosa te Nutu ka kae rae Noa pala ka inae Nutu sane ale ragau baingarea reke soali bolvole ave momalla ta ri pulingvalakale bainga nginngina. Ka ri ra kae nginngina inae Noa umma ta kumangng ka mono e bollau ora ragau tutuna ka ri lima ba mologi mana ke taepatae ngia, nae Nutu ke ravulele rea ka me. ²¹ Ba me laeala ke toe bainga e nga pangamagoe ore ravulele miau sonrau. Ava ka sana i a bainga e nga saungapatali ka oru a mukuna nga agau mirana ina nge ngapotu. Ke sa. Ka i a kavang te Nutu ore lelemalaga nga agau lona e lelle kurumea Iesus Karais sigingpagangana nga mateng. ²² Ka i ae Iesus Karais ore loa lakallo ta Nutu mallena nga tava be tattara nga malle a alangpaga nga Nutu kamana e pe. Bae Nutu ke ulopisigia anggelome, ba oru matantana ra giareame ke bollau, ba oru matantana ra karea ka gingginga e bollau ngape nge Karais.

4

Ita Ngaka Momomauli Ta Loangakurumea Nutu Lonangana

¹ Karais ke kanimaia miralali nga mirana ba ke mate, minmina na miau bole ngaka kapitaginggingia lovaingana kena laeala mana. Iau ka role minmina kurumea, agau e kanimaia miralali nga mirana be mate ke rongotapu

ka kumangngana ka bainga reke sosoali nge Nutu raguna. ² Minmina na, nga ine nge mommo nga mirana nga mogalo laekia e ngape, na ke sane la momong ta loangakurumea ragau loreamatanangana reke sosoali. Ke sa. Ke la momong ta loangakurumea Nutu lonangana. ³ Iau ka role minmina kurumea, kae rae miao ta loangakurumea lomatengana reke sosoali onra ra osugunakana ke lolakurume rea keke rongo tapu. Iau ka rorole ta bainga nginngina ra miao ka lolakurume rea ka kae re pala basema: bainga re nga makange ravale o rapanung mirareame, ba bainga re nga loangakurumea lomatengana reke sosoali, ba bainga ra mukurea re nga kenong kala nga ravale ba rapanung, ba bainga re nga bemve, ba bainga ra koirea bona raumana nge Nutu raguna onre nga kavang ta nutu ra goanga. ⁴ Ba sonrau na ra osugunakana nginngina keke magio ina miao ka sana ka pirpirakurume rea ta kumangng ka bainga nginngina ra pinolo kala nge ri. Minmina na keke rolesolali kamiau raumana. ⁵ Ava ngarume, na ri keke la turungpotange baingareame kinung purea te Nutu ore momalla ta kalingnanange reke maui ba reke mate kinung. ⁶ Ba kurumea ollaeala mana, na ragau reke mate tapu keke longe pangamologa e pe e te Karais ka ineke momo maui tale bole. Ka kaomanna, keke rave baingarea reke sosoali karea alang e nga mateng basema ragau kinung reke kumkuma ka bainga reke sosoali, ava keke longe pangamologa e pe e te Karais ta baina ngeke maui nga kannureame kurumea Nutu lonangana.

⁷ Orume kinung rongarea ke momo kokoro. Minmina na miao ngaka kelapatali masi ta taongamiaume ba ngaka kaumasia miramiaume ta baina miao ngaka kavamasi te Nutu. ⁸ Ba oru e bollau raumana minakai roma, ngaka kuma kaligi ta loangakurumea bainga e nga palingmatengraumana miao. Ngaka kuma minmina kurumea,

bainga laeala ke la kalaunge agau te ta i osungrurunge bainga papatu reke sosoali ra ragau pattoto ke kuma ki te i. ⁹ Ngaka palisilaelaemasi miau, ba sana ngaka loa ka kaomiaume nga ina miau nga kuma minmina. ¹⁰ Nutu ke tunge tungame ta pana kenakena nge miau, minmina na i nge umma ta kalaunge ragau pattoto ka tunga nginngina. Ngaka kuma minmina ta baina nga miau ra ragau reke kumamasi ka tunga matantana rae Nutu tungumana rea ta ragau rae i. ¹¹ Agau e rave tunga e nga pulingmalagange pangamologa nge role basema agau e rorolea pangamologa ae Nutu kanna mannangana. Ba agau e rave tunga e nga kalaunge ragau pattoto nge kuma ka kumangng laeala ka gingging ae Nutu tungtunge. Ngaka kuma minmina ta binae Nutu nge rave gia e bollau ka orume kinung ra miau ka kumkuma ki nga pagiungamiaungana kala nge Iesus Karais. Ka i a kana ka olamana e toakala ba gingginga e bollau raumana passavele. Ka kaomannmannangana.

Ita Kaka La Kaningmainge Miralali Kurumea Loangakurume Ngarangana Kae Karais

¹² Miau ra kolingau memena ra iau materalumana miau, sana ngaka magio nga ina maenang reke isopa raumana ngeke lele ta avanga miau. Sana ngaka kele ollaeala ma i a ora pau bavakena e umma ta lelung nge miau. ¹³ Ke sa. Nga lomiamarapaga roma, kaka pagiu kala nge Karais ta kaningmainge miralali rae i. Kaka pagiu kala nge i minmina ta baina miau nga lomiamarapaga raumana muni nga inae Nutu la pangapotange Karais kana olamana e toakala ngarume. ¹⁴ Ngaroma ragau ngeke rolebainga ka miau kurumea lomiauapatokonangana te Karais giana, na ka miau ra ragau rae Nutu kavitululu rea. Ka miau ra ragau rae Nutu kavitululu rea kurumea, Kannu Ae Nutu

kala nga kana olamana e toakala ke momopai nge miau. ¹⁵ Ba ngaroma te e nge miau nge kanimaia maenangme, na sane nge kanimaia maenang nginngina kurumea kumangngana ka bainga reke sosoali basema: ka ine sapune agau tetoto, o ka ine gole otte, o ka ine kuma ka bainga matantana reke sosoali, o ka ine toa ka kaona ta oru rae ragau pattoto kanrea. ¹⁶ Ava ngaroma te e nge miau nge kanimaia maenangme kurumea lonapatokonangana te Karais giana, na agau laeala sana nga balenglengea. Ke sa. I nge kalapagpage Nutu kurumea, Karais giana ke momo nge i. ¹⁷ Iau ka role minmina kurumea, kae e nga Nutu ta i kalingnanange ragau ikia e lele tapu. Ba i ke la pangaturunge kalingnana laeala nga ragau rae i. Ava ngaroma kalingnana laeala nge paturu nge ita kapunu, na taru ke la leleng nga ragau reke longosa ta pangamologa e pe ae Nutu kanna? ¹⁸ Ba,

“Ngaroma nge baililli ta Nutu ravunglelenge ragau ra baingareame ke tupu nga raguna,
na taru ke la leleng nga ragau ra sana loreapatokona te i ba ragau reke bavaia bainga reke sosoali nga raguna?”

¹⁹ Minmina na, ragau reke kanimaimaia miralali kurumea Nutu lonangana ngeke ule ri muni nge i e koipaga rea be sane la kanga rea kamana, ba ngeke umma ta kumangng ka bainga reke tupu tale.

5

Potong Panu Rae Pita Tungu Rea Ta Reke Taoamugmuga Ka Ra Lopatokonakana Ba Ta Ragau Ra Taulai

¹ Minmina na iau a ataongamugakana ka ra lopatokonakana bole, ba agau e kele miralali rae Karais ravu rea, ba agau ore la ravunge olamana e toakala ae Nutu la pangapotange ngarume kala nge miau, ka la roleng

gingging ka ragau re nge miau onreke taoamugmuga ka ra lopatokonakana roma, ² miau ngaka kelamasi ta ragau rae Nutu ra miau ka kelapatantali te ri. Ngaka kelamasi te ri basema agau e ellapatantali ta sipsipme. Ava sana ngaka kuma ka kumangng laeala kurumea agau te kaon-aginapitangana kamiau. Ke sa. Ngaka kumkuma kia ka lomiauungana muni kurumea Nutu lonangana. Ba sana ngaka kuma kia kurumea matengraumana ngamiaungana ta ravunge lollokanna ra ragau kanrea. Ke sa. Ngaka kumkuma kia kurumea matengraumana ngamiaungana ta kalaunge ragau pattoto. ³ Ba bole, sana ngaka kuma ka kumangng laeala ka ulongpatae ngamiaungana ka miau muni ngailu nga ragau rae Nutu puli miau ta kelangpatali te ri. Ke sa. Ngaka umma ta pangakosining ka bainga reke pepe ta ragau ra ri ra sipsip rae Nutu ta ri taongakurume rea. ⁴ Ba ngarume, nga inae Karais a i a sipsipme kelangpatali ae ri e kapunu nge lele, na ka la miau ravunge kurung e nga kelangpatali ora kana ka olamana e toakala e sane la ronga.

⁵ Minmina mana, na miau ra taulai ngaka ulopisigsigi miau muni ngape nga ravollalaukamiau memena. Ba miau kinung ngaka ulopisigsigi miau muni ngape nga ragau pattoto nge miau. Ngaka lupage bainga laeala ma i a lungapaga ae miau. Iau ka role minmina kurumea,

“Nutu ke sanangkalkale agau e ulopataea i muni, ava i ke tungtungumane lopengana ae i ta agau e ulopisigia i muni.”

⁶ Minmina na miau ngaka ulopisigi miau muni ngape nga Nutu kamana a kana ka gingginga e bollau raumana. Ngaka kuma minmina ta baina i nge kinpatae miau nga kae a i pulia. ⁷ Ngaka tunge maenang rae miau kinung te i kurumea, i ka lonavavai raumana te miau.

⁸ Miau ngaka umma ta kaungamasinge miramiaume ba ngaka ella masi te miau. Satan a bainga'iukana kamiau ke sangaingaia basema laion e sangau'ala kaligi. Ke sissilia agau ta i tomunge bavakena. ⁹ Ava ngaka meisgingingkale ka kamongpita ngamiaungana ka lopatokona ae miau. Ngaka kuma minmina kurumea, ka lomiamatana roma, kolingamiau memena ngallo nge Karais onreke momo nga iname kalaoveka nga mogalo laekia e ngape keke kanimaimaia miralali matana kena a miau ka kanimaimaia. ¹⁰ Ba ngarume, nga ina miau ngaka kanimaia miralali ka panna te tapu, nae Nutu e tungtungumane lopenganame kinung be kiu miau ngallo nge Karais ta momong kala nge i nga olamana ae i e toakala passavele, i muni ke la pangatupu miau. Ba ke la pangaginggingi miau, ba ke la kalaunga miau ta maising ba momong gingging. ¹¹ Ka i a kana ka gingginga e bollau raumana passavele. Ka kaomannmannangana.

¹² Sailas a i a kolingara te ngallo nge Karais ba agau a iau kele ma i a alokalakana ke kalau iau ta panga nga lau laekia. Iau ka sana pa'e pangamologa papatu raumana nga lau laekia, ava ka pa'e pangamologa kokorai ta baina iau nga paginggingia lomiamume ba nga turupota roma, pangamologa laekia ke ture lopengana ae Nutu a kaomannmannangana kia a i tungtungumane. Miau ngaka meisgingging nga lopengana laeala ae Nutu a i tungtungumane.

¹³ Iala na, ra lopatokonakana re ngae Babilon* rae Nutu toro rea kala nge miau keke ba ka sinro ae ri te miau. Bae Mak a i a tugu te ngallo nge Karais ke ba ka sinro ae i te

* **5:13:** Ragau palu ka loreangana roma, Babilon ka i a pangateningkala ta maga kunna e bollau ae Rom kurumea, ri lua kinung ka ri ra maga kunna reke bollalau raumana ba maga kunna reke bollalau onreke soali raumana.

miau bole. ¹⁴ Ngaka tagukama ka miau pana kenkena ka tagungkama ore pakosining ka matengraumana ngami-aungana ka ragau.

Momongpengana ae Nutu nge momo kala nge miau kinung raka momo ngallo nge Karais.

Piunga Ba Bonga A Pau
The New Testament in the Mengen Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tokples Mengen long Niugini

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mengen

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-01-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Oct 2021 from source files dated 27 Sep 2021

3238a1a0-2fbe-509b-b9f0-e310db3d0d43